

Biografie

Kröller hield vooral rekening met zichzelf

De zakenman Anton Kröller vernietigde vóór zijn dood zijn archief. Vermoedelijk stond daar weinig goeds in, want een nieuwe biografie schetst hem als een sluwe en meedogenloze opportunist.

Pieter Lalkens

Anton Kröller in 1914. FOTO: KRÖLLER-MÜLLER MUSEUM

Stakende bootwerkers geven in 1896 een feilloze karakterschets van de Rotterdamse ondernemer Anton Kröller. 'Een tweede Napoleon Bonaparte', zo noemen ze hem, 'die rekening houdt met niets en niemand en alleen zoekt te heersen.'

De werklieden zouden nog meerdere malen oplopen tegen de charismatische maar tegelijkertijd meedogenloze alleenheerser bij het scheepvaartconglomeraat Wm. H. Müller & Co.

Anthony George Kröller (1862-1941) deinst er niet voor terug als eerste havenondernemer in Rotterdam elektrische kranen en graanelevatoren te gebruiken, waardoor zijn bedrijf sterk bespaart op arbeidskosten. En als de Rotterdamse havenarbeiders vervolgens weigeren te werken, haalt hij zonder scrupules werkkrachten van buiten de stad.

De harde confrontaties tussen kapitaal en arbeid krijgen veel aandacht in de onlangs over Kröller verschenen biografie *Leven op krediet*, van econome Ariette Dekker. In 2010 verscheen er van de hand van Eva Rovers al een biografie over Kröllers echtgenote, Helene Müller. Beiden leven voor het grote publiek voort in het Kröller-Müller Museum — waar de verzameling moderne kunst van het echtpaar is tentoongesteld — en hun landgoed, het tegenwoordige Park Hoge Veluwe.

Kröller, de zoon van een zakelijk ambitieuze timmerman-aannemer uit Rotterdam, was niet de grondlegger van Wm. H. Müller & Co, maar hij bouwde het van oorsprong Duitse bedrijf wel uit tot een wereldwijd conglomeraat. Om vervolgens door overmoed en financieel wanbeheer de onderneming, en daarmee ook de Rotterdamse Bank, bijna te gronde te richten. Beleggers hebben het nakijken.

Leven op krediet speelt in een voor ondernemers roerige en kansrijke periode. De vrijhandel komt eind 19de eeuw op gang en vormt een walhalla voor het bedrijfsleven. Daar komt nog bij dat Rotterdam in die jaren een sterke groei doormaakt als belangrijkste doorvoerhaven voor het Duitse achterland.

Het zijn ontwikkelingen die alle kansen bieden aan een avontuurlijk en onverschrokken persoon als Anton Kröller, die ze dan ook met beide handen grijpt. Dekker noemt hem in de kern een speculant, iemand die overal buitenkansjes ruikt en die ook snel benut. Hij is tevens een workaholic, een monomane persoon, die alleen voor eigen gewin gaat en daardoor nooit helemaal doordringt tot de Rotterdamse elite, die een maatschappelijke rol ook van belang vindt.

Naast het vervoer van erts en kolen wordt Wm. H. Müller & Co onder Kröllers

Harde innovator
Kröller gebruikte als eerste in Rotterdam elektrische kranen, om te besparen op arbeidskosten

Anton Kröller 1862-1941.
Leven op krediet, Ariette Dekker, Prometheus Bert Bakker, 632 blz., €45.

heerschappij actief in de graanhandel, in ertsminen, in de houthandel en zelfs de verwerking van zeegras in sterke vezels. Dit gebeurt vaak in verre oorden: Argentinië, Chili, Rusland (Siberië), Zuid-Afrika en Algerije. Soms ook dichterbij, zoals in Engeland, Zweden en Spanje.

Genoeg ingrediënten voor een spannende biografie, zou je denken. Helaas is dit slechts bij vlagen het geval. De persoon Anton Kröller verdwijnt in grote delen van het boek onder een grote lading aan details. Bedrijfsovernames worden uit en te na behandeld, en de hoeveelheid bedrijfsnamen en personen is schier eindeloos. Hier hadden scherpere keuzes moeten worden gemaakt.

Misschien komt dit doordat de biografie eveneens een promotie is. Academische zorgvuldigheid gaat echter niet altijd samen met een kernachtig en soepel verhaal. Daarbij mist de biografie informatie doordat Kröller vlak voor zijn dood zijn persoonlijk archief vernietigde. Hierdoor is het boek vooral een bedrijfshistorie geworden.

De lezer die zich door de vele details in de 672 pagina's tellende tekst niet laat afschrikken, wacht echter voldoende beloning. De persoon Kröller komt dan tot leven. De manier waarop hij in de Eerste Wereldoorlog van zowel Engelse als Duitse walleetjes eet, is intrigerend. Hij weet in die jaren een machtspositie op te bouwen die haar weerga niet kent. De Britten vertrouwen hem (terecht) niet, maar krijgen geen vat op hem.

De inzichtjes in de relaties binnen het gezin zijn onthutsend. Kröller mag in de zakelijke sfeer een innemend man zijn, thuis legt hij weinig empathie aan de dag, zeker niet voor zijn vier kinderen. Hij deinst er bijvoorbeeld niet voor terug zijn dochter uit huis te zetten. Zijn broer en zwager weet hij zakelijk op een geslepen manier uit te schakelen.

De biografie legt ook parallellen met onze tijd. Zwakke accountants, een te dominante ceo, het mengen van privéhobby's met zakelijke belangen en het bedotten van beleggers: het staat er allemaal in. Zo blijkt maar weer dat we het verleden niet te veel moeten verheerlijken.

Pieter Lalkens is redacteur van Het Financieele Dagblad.